

Een houten portretmedaillon van Cornelis de Schepper uit 1529

THE PARIJS WORDT EEN VROEG 16DE-EEUWS ROND, HOUTEN MEDAILLON met een diameter van 10,2 cm bewaard waarvan de voorzijde in bas-reliëf een portret van Cornelis de Schepper afbeeldt en op de achterzijde zijn wapenschild met heraldische versierselen.¹ De vermelding op het medaillon van de naam van de geportretteerde en zijn wapenschild identificeren de afgebeelde persoon met zekerheid. Het medaillon wordt bewaard in het *Fonds Smith-Lesouëf*. Dit is de collectie van de Parijse kunstverzamelaar Auguste Lesouëf (1929-1906) die door zijn nichten in 1913 gelegateerd werd aan de Bibliothèque nationale de France (BnF). In de ons gekende literatuur over Cornelis de Schepper wordt dit medaillon niet vermeld.

Cornelis de Schepper was een zeer actief reizend diplomaat van keizer Karel V en later Staatsraad van de Nederlanden.² Hij werd geboren te Nieuwpoort op 18 december 1501.³ Hij huwde te Brugge op 6 december 1528 met Elizabeth Donche.⁴ Tot omstreeks 1541 woonden ze in Brugge, in het Hof van Beveren aan de Nieuwstraat. Vervolgens verhuisden ze naar Eke-op-de-Schelde, waar Cornelis de heerlijkheid had gekocht. Hij overleed

-
- 1 PARIJS, Bibliothèque nationale de France, dépt. Estampes & photographie, *fonds Smith-Lesouëf*, 69.
 - 2 P. DONCHE, 'Schepper, de, Cornelius Duplicius, diplomaat van Karel V, staatsraad van de Nederlanden', in: *Nationaal Biografisch Woordenboek*, XVI (2002), kol. 671-677; P. DONCHE, 'Cornelius Duplicius de Schepper, diplomaat van keizer Karel V, staatsraad van de Nederlanden en zijn echtgenote Elisabeth Donche', in: *Westhoek*, 16 (2000), p. 58-128 (met literatuuroverzicht).
 - 3 Volgens Johannes GARCAEUS, *Astrologiae Methodus*, Bazel, 1576, p. 157: *Cornelius Scepperus, aulicus Belgicus, in omni genere disciplinarium insignis. N.(atus) 1501 Decembris D.(ie) 18, H.(ora) 5 M.(inute) 26* : Cornelius de Scheppere, Belgisch hoveling, in alle studies ervaren, geboren op 18 december 1501 om 5 u 26 min.
 - 4 KBR, hs. II 6976 (Marius VOET (+ 1685), *Les échevins du Franc*) vermeldt deze datum op f° 165. In zijn werk vermeldt hij geen bronnen, maar allicht vond hij dit in de griffie van de Brugse Vrije waar hij toegang toe had.

na een korte ziekte te Antwerpen op 28 maart 1555 (n.s.) en werd begraven in de kerk van Eke-op-de-Schelde.

Op het portret zien we een jonge man met snor en baardje en een brede mantel. Het wapen op de achterzijde is gevierendeeld met een hartschild, boven het wapen zien we een helm, dekkleden, wrong en als helmteken een uitkomende geharnaste ridder met opgegeven zwaard in de rechterhand en een banier in de linkerhand.

Omstreeks 1530 lieten Cornelis de Schepper en zijn echtgenote zich portretteren door de Brugse schilder Ambrosius Benson, een diptiek.⁵ Op dit portret zien we dezelfde man met nog steeds enkele krullen in het haar, de pet schuin op het hoofd, een zelfde soort hemd en brede mantel, maar hij heeft er niet langer een snor en baardje.

Ook de voorstelling van zijn gevierendeeld wapenschild met hartschild en de attributen buiten het schild stemmen in zeer hoge mate overeen met wat op de achterzijde van zijn geschilderd portret staat. Op één detail na: op de achterzijde heeft de geharnaste ridder in de linkerhand enkel een

5 P. DONCHE, 'De diptiek De Schepper-Donche en de portretten van Elisabeth Donche', in: *Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge*, 137 (2000), p. 47-65; M.P.J. MARTENS (red.), *Brugge en de Renaissance. Van Memling tot Pourbus*, [z. p.], 1998, I, p. 157 en II, p. 95; R. BÉRESFORD & P. RAISSIS, *The James Fairfax Collection of old master paintings, drawings and prints*, Sydney, 2003, p. 22-27.

stok, in het medaillon heeft de stok nog een banierdoek met daarop de wapenmeubels van het hartschild (een keper vergezeld boven van twee jachthoorns en onder van een schelp, d.i. het oorspronkelijke familiewapen de Schepper). Hetzelfde wapen vinden we ook op zijn zegel, hangend aan het denombrement van de heerlijkheid van Eke dat Cornelis de Schepper indiende op 26 februari 1541 (ns).⁶ Het lijkt of Ambrosius Benson dit banierdoek per vergissing over het hoofd heeft gezien.

De catalogus van de BnF dateert het medaillon als [vers 1540]. Deze datering is voor verbetering vatbaar. Zeker dateert het medaillon van ná 28 januari 1526, want op die datum werd het uitgebreide gevierendeelde wapen aan Cornelis verleend door koning Christiaan II van Denemarken.⁷ De adelaars in het wapen verwijzen naar de keizerlijke adelaar van het H. Roomse Rijk, de gaande gekroonde leeuw, vergezeld van drie hartjes, naar het koningshuis van Denemarken.

Het medaillon bevat de volgende tekst.

- vooraan, in de buitenrand: * BIS DENIS OCTOQ ACTIS CORNELIUS ANNIS DUPLICIUS LATIO TALIS IN ORBE FUI: *Tweemaal tien en acht jaren heeft Cornelius Duplicius geleefd in de Latijnse wereld en zag er toen zo uit.*
- achteraan: * DEUS IN NOMINE TUO SALVUM ME FAC / FATA VIAM INVENIENT: *God, in uw naam, red me, het lot zal zijn weg vinden.*⁸

Cornelis noemt zichzelf dus *Cornelius Duplicius*. Toch gaat het zeker om Cornelis de Schepper. In zijn vroegst gekende brieven noemde hij zich

6 P. DONCHE, 'De verkoop van de heerlijkheid Eke in 1540', in: *Heemkring Scheldevelde Jaarboek*, 45 (2016), p. 209-267. Hoewel uitgesleten en ook niet helemaal volledig laat het zegel toch een deel van de banier zien.

7 H. DE VOCHT, *John Dantiscus and his Netherlandish friends as revealed by their correspondence 1522-1546*, Leuven, 1961, p. 18-21: *Quae datae sunt Zwinardiae XXVIII die Januarij Anno Domini M:D:XXVJ*. Dit gebeurde nog te Zwijnaarde bij Gent. Op 6 december 1525 was Isabella van Oostenrijk, koningin van Denemarken, vanuit Lier overgekomen naar Zwijnaarde. Ziek verbleef ze er in het landhuis van de abt van de St.-Pietersabdij. Zij overleed er enkele weken later, op 19 januari 1526, bijgestaan door Cornelis de Schepper.

8 Met dank aan prof. em. G. Tournoy (KULeuven) voor de vertaling.

inderdaad *Cornelius Duplicius*, maar al in 1526 *Cornelius Duplicius Scepperus* (de Schepper).⁹ De Brugse wapenheraut Cornelis Gailliard (1520-1563), een jongere tijdgenoot, noemde de diplomaat in dienst van keizer Karel een *scheppers zuene van Nieuwpoort ... ende hij was genaemt Cornelis Scepperus maer dat Scepperus was hem gegeven om dat hij en(de) zijn vader een scepper ofte kleermaker was*.¹⁰

In hetzelfde opschrift geeft hij zijn leeftijd op, 28 jaar. Geboren op 18 december 1501 was hij 28 jaar vanaf 18 december 1529 tot/met 17 december 1530. Maar ... tot 1546 was Cornelis de Schepper zelf in de waan dat hij in 1500 was geboren zoals blijkt uit een brief aan zijn vriend Joannes Dantiscus.¹¹ Toen hij zichzelf 28 jaar oud noemde, moet dit dus geweest zijn tussen 18 december 1528 en 17 december 1529.

Het medaillon moet dus gemaakt zijn, hetzij in de laatste twee weken van 1528 of - meer waarschijnlijk - ergens in de loop van 1529. Dus een decennium eerder dan de schatting van het BnF van ca. 1540.

PIETER DONCHE

9 1523: *Cornille Double* (KOPENHAGEN, Staatsarchief, *Münchensammlung*, 3959); 21 april 1526, 28 september 1526: *Cornille Double alias Sceppere*; 26 mei 1526: *Cornelius Duplicius met eronder Scepperus* (P. GENARD, 'Notes biographiques concernant Cornelius Duplicius De Schepper', in: *Bulletin de l'Académie Royale de Belgique*, 2, Brussel, 1875, p. 606-608).

10 P. DONCHE, 'Wapenheraut Cornelis Gailliard over diplomaat Cornelius de Schepper, anno 1555', in: *Biekorf*, 109 (2009), p. 346-349.

11 H. DE VOCHT, *John Dantiscus and his Netherlandish friends*, p. 391.